

Такриз

ба автореферати диссертатсияи Нихмонова Рангина Муҳаммадҷоновна дар мавзӯи “Муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ дар публитсистикаи С. Айнӣ “барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – забони тоҷикӣ

Диссертатсияи мазкур ба пажӯҳиши яке аз падидаҳои муҳими забон – муродифоти воҳидҳои фразеологӣ ва калима дар забони адабии муосири тоҷикӣ бахшида шудааст.

Дар илми забоншиносии ватанӣ ва хориҷӣ доир ба масъалаҳои истеъмоли воҳидҳои фразеологӣ, мақоми онҳо дар муассирии суҳан, муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ таҳқиқоти гуногунро вҷуд дошта бошад ҳам, диссертант таҷя ба назарияи муҳаққиқон маълумотро доир ба фразеология пурра кардааст.

Масъалаҳои асосии таҳқиқот баррасии муродифшавии калима бо калима, воҳиди фразеологӣ бо воҳиди фразеологӣ, калима бо воҳиди фразеологӣ дар публитсистикаи С. Айнӣ ба ҳисоб меравад.

Мақсади таҳқиқи ӯ дар тафсири муносибатҳои муродифии воҳидҳои фразеологӣ ва калима дар забони муосири тоҷикӣ зоҳир мешавад. Диссертант барои ноил шудан ба ҳадафи хеш маводи назарии бахшида ба масъалаи муродифоти луғавӣ, фразеологӣ ва луғавию фразеологӣ дар забоншиносии тоҷикро омӯхта, ошкор намудани гурӯҳҳои муродифҳои луғавию фразеологӣ ва баррасии таносуби онҳо бо муродифоти луғавӣ ва фразеологӣ, таҳқиқи муродифоти луғавӣ, фразеологӣ ва луғавию фразеологӣ вобаста ба маъно ва сохтор, таҳқиқи ҳолати ҳаммаъноӣ ё наздикмаъноии сиссилаи муродифоти луғавӣ, фразеологӣ ва луғавию фразеологӣ, ва муқаррар намудани қонуниятҳои инъикоси муродифоти луғавию фразеологӣ ва қаробати семантикии онҳо дар луғату фарҳангҳоро муайян намудааст.

Ба сифати объекти таҳқиқ осори публитсистии Садриддин Айни, аз ҷумла, маҷмӯи мақолаҳо, ки дар «Куллийёт»-и нависанда (чилдҳои 9, 10) гирд оварда шудааст ва очеркҳои таърихӣ ӯ – «Қаҳрамони халқи тоҷик Темурмалик», «Исёни Муқаннаъ», ҳамчунин «Ҷаллодони Бухоро» интихоб гардидаанд.

Диссертант дар навиштани диссертатсия талаботи методиву методологии таълифи кори илмиро риоя намуда, сохтори онро дар шакли муқаддима, 3 боб, фаслҳо, хулоса ва феҳристи адабиёт ба низом даровардааст, ки аз нигоҳи мантиқ ва услуб дуруст аст.

Дар муқаддима чун анъана зарурӣ ва аҳамияти интихоби мавзӯи таҳқиқ, дараҷаи омӯзиши он, мақсад ва вазифаҳои пажӯҳиш, асосҳои назарӣ методологӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, татбиқи амалии кор ба таври мушаххас баррасӣ гардидаанд.

Боби якуми рисола «Масъалаҳои назарӣ муродифот дар забоншиносии тоҷик» унвон дошта, дар он дараҷаи таҳқиқи масъалаи муродифоти луғавӣ, муродифоти фразеологӣ ва мавқеи муродифоти луғавию фразеологӣ дар забоншиносии тоҷик мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Ин боби рисола аз се фасл иборат аст.

Агар фасли аввали кор ба таҳқиқи масъалаи муродифоти луғавӣ дар забоншиносии тоҷик бахшида шуда бошад, фасли дуюм «Дараҷаи омӯзиши муродифоти фразеологӣ дар забони тоҷикӣ» ном дорад. Дар ин фасл тамоми қорҳои ба фразеологияи забони тоҷикӣ бахшидашуда мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Дар фасли сеюм мавқеи муродифоти луғавию фразеологӣ дар забони тоҷикӣ ва дараҷаи омӯхта шудани он таҳқиқ шудааст.

Боби дуюми рисола зери унвони «Муродифоти луғавию фразеологӣ аз нигоҳи дараҷаи ҳаммаъноӣ дар публитсистикаи С. Айни» ба таҳқиқи дараҷаи ҳаммаъноии калима ва фразеологизм бахшида шудааст.

Боби сеюми таҳқиқот «Муродифоти луғавию фразеологӣ дар публитсистикаи С. Айни» унвон дошта, мавзӯи мавриди таҳқиқ муфассал таҳлил шудааст. Диссертант дар ин бобат ба назарияи муҳаққиқон Ҳ.

Мачидов, Б. Камолиддинов, М. Юсуфова, М.М. Мирзоева ва дигарон эътимод карда, андешаашро изҳор намудааст. Ин боби рисола аз се фасл иборат буда, дар бораи истифодаи ҳаммаъноии калима бо таркибҳои рехта ва муродифоти калима бо ибораҳои рехтаи феълӣ дар эҷодиёти С.Айнӣ маълумот медиҳад.

Диссертант натиҷаи пажӯҳиши хешро бо 10 хулосаҳои мушаххас ва 3 диаграмма доир ба дараҷаи истеъмоли муродифоти луғавию фразеологӣ дар публитсистикаи С.Айнӣ ҷамъбаст кардааст. Ӯ қайд менамояд, ки муродифоти луғавии публитсистикаи адиб барои ифодаи матлаби нависанда хизмат кардааст. Ҳангоми интиҳоб ва истифодаи калима устод Айнӣ ба чунин ҷиҳатҳо таваҷҷуҳ кардааст: 1) калима фикрро дақиқ ва пурра ифода намояд; 2) барои тасвири объект ва ифодаи моҳияти ашё, ҳодисаву воқеа созгор бошад; 3) барои таъкиди фикр мувофиқ ояд. Ин аст, ки муродифоти осори адиб барои дақиқ, пурра ифода кардани матлаб, таъкиди фикр, худдорӣ аз такрори бемаврид кор фармуда шудаанд. Ин калимаҳо дар инъикоси воқеаҳои таърихӣ ҳамчун воситаи рангини баёни фикр ба нависанда кумак кардаанд[24-25].

Дар публитсистикаи устод Айнӣ навъи дуюм –муродифоти луғавию фразеологии нисбӣ сермахсултар буда, асосан таркибҳо (2) ва ибораҳои фразеологии феълӣ (68) бо калима муродиф шудаанд. Ин муродифот дучузъа (18), сечузъа (26), чорчузъа (14), панҷчузъа (9) ва шашчузъа (1) мебошанд. С. Айнӣ аз тамоми бойигарии луғавию фразеологии забони адабиёти классикӣ ва забони зиндаи мардумӣ ба тариқи васеъ истифода намуда, барои ғанӣ шудани он сахм гузоштааст.

Ҳамин тавр, бобу фаслҳои диссертатсия паҳлӯи гуногуни мавзӯи таҳқиқро фаро гирифта, ба ҳамдигар алоқаи мантикӣ доранд.

Аз нигоҳи интиҳоби мавзӯъ ва усули муносибат ба он пажӯҳиши Ниҳмонова Р. ҷолиб буда, муаллифи диссертатсияи мазкур аз уҳдаи ҳалли вазифаҳои дар наздаш гузошташуда ба хубӣ баромадааст.

Объекти таҳқиқ дуруст интихоб шуда, мавзӯи рисола илман дуруст шарҳ дода шудааст.

Диссертатсия арзиши баланди илмӣ дорад. Дар он доираи васеи масъалаҳои марбут ба муродифоти луғавию фразеологӣ дар забони тоҷикӣ таҳлилу баррасӣ гардидааст.

Навгони диссертатсия он аст, ки дар илми забоншиносии тоҷик масъалаи муродифшавии калима бо воҳидҳои фразеологӣ дар публитсистикаи С.Айнӣ бори аввал мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Бо вучуди ин дар автореферат баъзе камбудихо ба назар расид, ки ислоҳи онҳо ба салоҳи қор мебуд.

1. Фасли сеюми боби сеюми диссертатсия, ки ба масъалаи аз ҷониби устод Айнӣ истифода шудани воҳидҳои фразеологӣ дар байни мардум маъмул бахшида шудааст, мушаххас қардан лозим аст.

2. Диссертатсия бо услуби илмӣ навишта шуда бошад ҳам, омезиши он бо услуби бадеӣ ва публитсистӣ ба назар мерасад.

Сарфи назар аз ин, бояд зикр қард, ки эродҳои мазкур арзиши илмии рисоларо коҳиш намедиханд ва қори илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, муаллифи он Ниҳмонова Рангина Муҳаммадҷоновна сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарризи ғайрирасмӣ:

Декани факултети филологияи тоҷики

Донишгоҳи давлатии Бохтар

ба номи Носири Хусрав, номзади

илмҳои филологӣ

Назаров Меҳрубон Ниёзмадович

вилояти Хатлон, ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ, 67

тел: +992 (832 22) 2-54-81

Сайт: <http://www.btsu.edu.tj>